

ЦІЛІ, ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДАНІЇ

Роляк А.О.

Подільський державний аграрно-технічний університет

У статті здійснено характеристику цілей, завдань і принципів формування змісту програм вищої педагогічної освіти Данії. Автором проаналізовано законодавчу базу зі сформульованими цілями педагогічної освіти. Окреслено завдання та охарактеризовано зміст програм підготовки данських вчителів з точки зору його відповідності цілям педагогічної освіти Данії. Зміст данської педагогічної освіти структуровано за п'ятьма основними блоками. Встановлено, що формування змісту кожного окремого блоку дисциплін базується на компетентнісному підході.

Ключові слова: формування змісту, цілі педагогічної освіти Данії, блоки дисциплін, компетентність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Професійна підготовка вчителя у вищих навчальних закладах характеризується головними стратегічними та специфічними цілями, змістом, методами, формами організації та сучасними технологіями. Підкреслимо, що саме сукупність всіх вищевказаних елементів з характерною внутрішньою і зовнішньою взаємодією, дозволяє розглядати підготовку вчителя в Данії, при всій його своєрідності та неповторності, як цілісність, що складається з взаємопов'язаних структурних компонентів та розвивається за загальними законами організації та функціонування будь-якої системи.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Як свідчать проаналізовані джерела, а саме роботи українських вчених: С.У. Гончаренка, О.А. Абдуліної, О.А. Дубасенюк, С.О. Сисоєвої, М.П. Лещенко, Н.Г. Ничкало, Л.П. Пуховської, О.В. Сухомлинської – функціонування тієї чи іншої педагогічної системи буде ефективним лише за умови чітко визначених цілей, до виконання яких повинні прагнути всі ланки зазначеної системи. Данські педевтологи Пер Фібек Лаурсен, Якоб Дітлеф Бойє, Стіг Брострем, Йенс Бйєрг та ін. стверджують, що ефективність освітнього процесу в педагогічному навчальному закладі, якість підготовки майбутніх учителів найбільшою мірою залежать від рівня усвідомленості педагогами та студентами цілей та основних завдань навчання, професійного та особистісного розвитку майбутніх учителів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі, в епоху потужної боротьби між національними та суто європейськими тенденціями, мало вивчались питання про відповідність цілей, завдань та змісту педагогічної освіти скандинавських країн, і, зокрема Данії, яка досягла в освітній сфері досить вагомих результатів саме завдяки впровадженню нової політичної логіки вищої освіти вчителя.

Формулювання цілей. Мета цієї статті – здійснити характеристику цілей завдань і принципів формування змісту програм вищої педагогічної освіти Данії. Відповідно нами визначено наступні завдання: проаналізувати законодавчу базу зі сформульованими цілями педагогічної освіти; описати завдання та охарактеризувати зміст програм підготовки данських вчителів з точки зору його відповідності цілям педагогічної освіти Данії.

Виклад основного матеріалу. Наші розвідки свідчать, що ціль педагогічної освіти Данії, сформульована у Законах «Про підготовку вчителів для данських народних шкіл» № 981 від 01 листопада 2000 р. та «Про підготовку бакалаврів професіоналів з кваліфікацією вчителів середніх шкіл Данії» № 579 від 09 червня 2006 р. полягає в тому, що: «для професійної діяльності в народній школі майбутній вчитель у системі педагогічної освіти повинен: 1) отримати глибокі предметні знання, здатність розуміння педагогічної суті та практичну підготовку; 2) використовуючи теоретичні та практичні знання, бути підготовленим до співпраці з учнями та колегами, а також до планування, проведення та оцінки результатів навчальної діяльності; 3) бути націленим на неперервний професійний та особистісний розвиток з метою підвищення власних предметних знань та створення незалежної професійної думки через постійне вдосконалення почуття відповідальності за результати власної діяльності; 4) формувати здатність відчувати заохоченість та задоволення від своєї роботи» [7, § 2].

Загальні цілі та принципи системи педагогічної освіти тісно пов'язані зі специфічними завданнями професійної підготовки вчителя, які в кожному педагогічному навчальному закладі можуть формулюватись у довільній формі, відповідаючи при цьому основним стратегічним вимогам, зазначеним у законодавчих актах Данії, які формуються наступним чином: «завданням навчального закладу педагогічного профілю є створення умов для самореалізації особистості майбутнього вчителя і подальшого розвитку його професійних компетентностей» [9].

У цьому випадку ми спостерігаємо ефективне поєднання процесів централізації та децентралізації. Хоч Міністерство освіти Данії повністю контролює процес складання навчальних планів у всіх 18-ти коледжах, які надають освіту вчителям, специфічний зміст предметних дисциплін, порядок викладання предметів та основні напрямки втілення програми плануються кожним закладом окремо, що дає можливість педагогічним коледжам запропонувати свої власні програми. При цьому кожна програма має особливу, характерну тільки для даного навчального закладу структуру, що не суперечить загальним цілям, викладеним у постановах Міністерства освіти [4, с. 91]. Така система, на наш погляд, створює здорову конкуренцію серед коледжів освіти і, якщо студент захоче змінити вже обрану програму на іншу, єдина кре-

дитно-модульна система організації педагогічної освіти дозволяє це зробити.

Реалізуючи завдання дослідження зосередимось на характеристиці змісту професійної підготовки вчителя для данської середньої школи.

Ми поділяємо точку зору С.У. Гончаренка, який вважає змістом педагогічної підготовки спеціально відібрану та офіційно визнану суспільством сукупність знань, умінь та компетентностей, необхідних для ефективного виконання професійної діяльності педагога [1].

У контексті дослідження проблеми змісту професійної підготовки учителя Данії зазначимо, що його складові частини визначаються освітніми програмами, які відображають сучасні та перспективні майбутні потреби суспільства, обумовлені соціальними відносинами, ціннісними орієнтаціями, розвитком науки, техніки, виробництва так само, як і станом середньої освіти в країні і педагогічної науки в цілому. Саме таким чином зміст освіти виступає засобом досягнення поставлених цілей та завдань.

Вища педагогічна освіта Данії реалізується через освітні програми двох типів: середньострокові програми підготовки бакалаврів-професіоналів, які втілюються у данських коледжах освіти та довгострокові програми підготовки магістрів гуманітарних наук, які запроваджуються педагогічними відділеннями університетів. Саме тому зміст професійної педагогічної освіти ми будемо розглядати як сукупність змісту середньострокових та довгострокових програм підготовки вчителя.

На формування змісту середньострокових та довгострокових програм підготовки вчителя впливає цілий комплекс принципів, визначених стандартами вищої педагогічної освіти Данії. До таких принципів ми відносимо: 1) принцип відповідності змісту педагогічної освіти вимогам розвитку суспільства, науки, культури та особистості; 2) принцип єдності теорії та практики; 3) принцип гуманізації та гуманітаризації; 4) принцип фундаменталізації; 5) принцип міждисциплінарності [2; 3].

Слід зауважити, що вищевикладені принципи вимагають формування змісту сучасної педагогічної освіти вчителя за такими напрямками: 1) підсилення соціально- та особистісно-орієнтованого напрямку навчального процесу за рахунок можливостей створення індивідуальних освітніх траєкторій; 2) забезпечення дієвої системи взаємозв'язку між теоретичними знаннями та їх практичним застосуванням; 3) активне втілення діяльсного підходу, направлено на розвиток креативного мислення студентів-педагогів; 4) розширення науково-дослідної складової; 5) поглиблення інтегративних зв'язків як між різними циклами дисциплін, так і в середині циклів.

На нашу думку, лише за таких умов зміст професійної підготовки може стати підґрунтям для формування особистості сучасного вчителя як активного громадянина, автентичного професіонала, ефективного дослідника.

Розглянемо, як ці напрямки втілюються у змісті окремих блоків дисциплін, що входять до програм базового та академічного рівнів професійної підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Данії.

Отже, середньострокові програми базової підготовки бакалаврів професіоналів (Professional Bachelor) для вчителів середніх шкіл з 2008 р.

забезпечуються 8-ма університетськими коледжами освіти (до їх складу входять всі 18 педагогічних коледжів). Програми націлені на підготовку для середньої данської школи вчителів з високим професійним рівнем, критичним ставленням до своєї діяльності та готовністю постійно розвивати свої професійні компетентності протягом всього життя [7].

Навчальний курс даних програм розрахований на чотири роки, побудований на модульній основі і відповідає 240 кредитам за європейською кредитно-трансферною системою (ECTS).

Зазначимо, що модульну систему в педагогічній освіті в Данії почали застосовувати з 90-х років так звані «відкриті університети». Саме в дистанційному навчанні розділення об'ємних курсів на невеликі фрагменти або модулі вперше дало максимально позитивний результат [6].

З того часу модулем прийнято називати відносно незалежну, найменшу частину кредиту, іншими словами, окремої дисципліни чи циклу дисциплін, що документується у куррікулумі вищого навчального закладу у вигляді розділу. На змістовному рівні навчальна інформація програмного модуля не просто містить теми для запам'ятовування та відтворення, а задає такі параметри діяльності, в рамках яких студент-педагог може поглибити свої знання та актуалізувати свої погляди щодо навчального розділу чи їх комплексу, самовизначитись, спроектувавши власну роботу над ним в прийнятному для себе режимі з метою одержання найкращих результатів.

Відповідно до європейських освітніх стандартів, повне навантаження на студента денної програми підготовки педагога складає від 36 до 40 тижнів на рік, і в такому випадку, одна кредитна одиниця охоплює від 24 до 30 робочих годин. За цією схемою один рік навчання майбутнього вчителя відповідає 60-ти кредитним одиницям з повним навантаженням у 1680 робочих годин на одного студента [8].

Навчальний рік в данському вищому навчальному закладі педагогічного профілю складається з двох семестрів, протягом яких студенти проходять конкретне число модулів (зазвичай від 6 до 9-ти). Причому весь обсяг навчального модуля студент повинен здати саме в той період, який зазначений у навчальному плані. У данських коледжах та університетах існують обов'язкові і додаткові модулі, на вибір студента. Вивчення модуля завершується заліком або екзаменом, кожний з яких оцінюється за семибальною шкалою: від -3 до 12 балів [8].

Аналіз навчальних програм підготовки данських учителів народних шкіл доводить, що сучасний навчальний план підготовки бакалаврів освіти у коледжі освіти складається з п'яти ключових блоків:

1. Блок загальнокультурних дисциплін: релігієзнавство/ громадянство/ «livsoplysning» (свобода життя, свобода нації), вивчення яких охоплює 17 кредитних одиниць (ECTS).

2. Блок психолого-педагогічних дисциплін, на які відводиться 33 кредитні одиниці.

3. Блок профільних предметів; їх вивчення включає 144 кредитні одиниці.

4. Блок дипломного проекту бакалавра освіти займає 10 кредитних одиниць.

5. Блок педагогічної практики, загальний обсяг якої становить 36 кредитних одиниць за повні чотири роки навчання [8].

У наукових колах Данії існує думка, що саме такий зміст навчальної програми для вчителів найефективніше відповідає вимогам до вищої педагогічної освіти європейського рівня [3; 4; 6]. Наш аналіз дозволив констатувати, що розділення програми на окремі компоненти є досить умовним. Характерна риса змісту подібної навчальної програми – тісний взаємозв'язок та інтеграція всіх її елементів, а розподіл на блоки є об'єктивною потребою, яка дає можливість систематизувати комплекс знань та компетентностей, необхідний для успішного виконання професійної діяльності вчителя у школі у цілісну, інтегровану та гнучку дієву систему.

При цьому кожний окремий блок дисциплін умовно націлений на розвиток чи формування певної групи компетентностей.

Блок загальнокультурних дисциплін відповідає за розвиток та формування окремих ключових компетентностей вчителя, у першу чергу: 1) ціннісну компетентність: моральні якості, духовні орієнтири особистості; усвідомлення ролі та призначення вчителя в суспільстві, європейському та світовому просторі; потребу та здатність до самореалізації; активну життєву позицію; пропагування цінностей демократичного суспільства та втілення їх у повсякденну діяльність; 2) соціально-трудова компетентність: активну громадянську позицію; здатність брати на себе відповідальність; здатність пов'язувати особисті інтереси з потребами суспільства; готовність до самостійного виконання професійної діяльності; 3) загальнокультурну компетентність: знання у сфері національної, європейської та загальносвітової культури; толерантність до різних етнокультур [5].

Блок психолого-педагогічних дисциплін націлений на розвиток передусім таких базових компетентностей учителя данської середньої школи, як: 1) організаційно-управлінську компетентність – здатність вчителя організувати учнівський колектив, управляти освітніми процесами і в свою чергу правильно спланувати та коректувати свою власну діяльність, а також пізнавально-розвиваючу діяльність кожного окремого учня; 2) дидактично-методичну компетентність – вміння вчителя в доступній формі передавати учням навчальний матеріал, окреслювати любі проблеми чітко і зрозуміло, викликати в учнів зацікавленість предметом, спонукати учнів до самостійної та активної пізнавальної діяльності; вчитель з дидактичними навичками має здатність відповідним чином адаптувати чи реконструювати навчальний матеріал, приймаючи до уваги розумові, соціальні, культурні, етнічні різноманітності своїх учнів, роблячи складне – простим, незрозуміле – чітким та зрозумілим для данського вчителя особливо важливою є свобода

вибору форм та методів особистісно-орієнтованого навчання; 3) педагогічне мислення – специфічну рефлексивну здатність вчителя усвідомлювати своє Я в педагогічній реальності, передбачати наслідки своєї діяльності та проектувати розвиток особистості учня у майбутньому; цю здатність данські педевтологи пов'язують з педагогічним оптимізмом та вірою в людину [5].

Наступний блок – блок профільних предметів розвиває у майбутнього данського вчителя систему спеціалізованих/предметних компетентностей. Не зважаючи на тенденції професіоналізації, притаманні середньостроковим програмам підготовки бакалаврів освіти, данське суспільство вимагає від сучасної педагогічної освіти формування у майбутнього вчителя сукупності академічних знань, зосереджених у площинах тих предметів, на вивченні яких спеціалізується майбутній учитель.

На розвиток дослідницьких компетентностей майбутнього данського вчителя, а саме пізнавально-креативну, оціночну, консультативну та компетентність особистісного розвитку, що передусім спонукають вчителя розвивати свої професійні знання протягом всього життя, націлений блок дипломного проекту.

А блок педагогічної практики є важливим елементом педагогічної освіти, який пов'язує в єдине ціле теоретичну та практичну підготовку майбутнього вчителя. Педагогічна практика є джерелом знань про навчальний процес. Вона націлена на перевірку, закріплення та поглиблення теоретичних знань майбутнього педагога і «відшліфування» його професійних компетентностей шляхом самостійного вирішення реальних практичних завдань у шкільному класі.

Висновки і пропозиції. Таким чином у статті здійснено характеристику цілей завдань і принципів формування змісту програм вищої педагогічної освіти Данії. Відповідно автором:

- проаналізовано законодавчу базу зі сформульованими цілями педагогічної освіти;
- описано завдання та охарактеризовано зміст програм підготовки данських вчителів з точки зору його відповідності цілям педагогічної освіти Данії.

У результаті аналізу прогресивного данського досвіду, виявлено, що всі компоненти змісту програм підготовки вчителя, зорієнтовані на єдину кінцеву мету – підготовку компетентного педагога, здатного забезпечити різнобічний розвиток особистості дитини як найвищої цінності данського суспільства.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. До подальших напрямів наукових пошуків ми відносимо: порівняльно-педагогічний аналіз систем підготовки вчителів у країнах Європейського Союзу та дидактичні засади навчального процесу в університетах зарубіжних країн.

Список літератури:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Краевский В. В. Содержание образования: вперед к прошлому / В. В. Краевский. – 2-е изд., испр. – М.: Пед. общество России, 2001. – 35 с.
3. Callewaert S. Education and educational theory in Denmark: [Monografi] / Staff Callewaert, Jens Bjerg, Birgitte Elle. – Roskilde: Roskilde Universitetscenter, 1993. – 31 p.

4. Elle B. Teacher education in Denmark – Updating the SIGMA Report of 1996 / Birgitte Elle // TNTEE Publications. – 1999. – Vol. 2. – № 2. – P. 89-93.
5. European Commission. Common European Principles for Teacher Competencies and Qualifications. – Brussel: European Commission, 2005. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/principles_en.pdf
6. Jacobsen B. Trends, Problems and Potentials in the Danish System of Adult Education: A Theoretical View / B. Jakobsen // International Journal of Lifelong Education. – 1994. – May-Jun. – Vol. 13. – № 3. – P. 217-225.
7. Undervisningsministeriet. Lov om uddannelsen til professionsbachelor som laerer i folkeskolen. № 579, 09-06-2006. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=25113>
8. Undervisningsministeriet. BEd programme for primary and lower secondary school teachers. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eng.uvm.dk/Uddannelse/Higher%20Education/B%20Ed%20programme%20for%20primary.aspx>
9. Wagner K.D. Universitetspædagogik: Perspektiv og indblik [bd. 2] / K. D. Wagner. – København: Akademisk Forlag, 1995. – 116 p.

Роляк А.А.

Подольский государственный аграрно-технический университет

ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ И ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ДАНИИ

Аннотация

В статье описаны цели, задачи и принципы формирования содержания программ высшего педагогического образования Дании. Автор проанализировал законодательную базу и сформулировал цели педагогического образования. Изложены задачи и охарактеризовано основное содержание программ обучения датских учителей с точки зрения их соответствия целям педагогического образования Дании. Содержание датского педагогического образования структурировано на пять основных блоков. Установлено, что формирование содержания каждого блока дисциплин осуществляется на основе компетентностного подхода.

Ключевые слова: формирование содержания, цели педагогического образования Дании, блоки дисциплин, компетентность.

Roliak A.O.

State Agrarian and Engineering University in Podolia

GOALS, OBJECTIVES AND PRINCIPLES OF TEACHER EDUCATION CONTENT FORMING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF DENMARK

Summary

The article deals with the description of goals, objectives and principles of higher teacher education programs contain forming in Denmark. On the basis of the legislation analyses the author formulates objectives of teacher education. The main tasks and contents of Danish teachers training programs are characterized in terms of their compliance with the goals of pedagogical education of Denmark. The content of the Danish teacher training is divided into five main blocks. It is established that the formation of each block of disciplines contents is based on a competence approach.

Keywords: content formation, Denmark teacher education goals, blocks of disciplines, competence.